

Свети Сава

Чините једни друге великима!

Тенденција свих групација људи јесте да се садашњост темељи на прошлости и да се трага за верним историјским изворима и славним делима. Што је старији доказ постојања и постинућа одређеног народа, то се у намерама и постављању интереса исказује веће историјско право.

Историјско наслеђе потиче од суштаствених дела појединаца. Анализа дела тако значајних личности открива нам животну филозофију читавих народа. Не догађа се често да се на јединствен начин споје световна и духовна димензија постојања етноса, а тек изузетно појави се личност која подухватима утиче на просперитет обеју димензија. Династија Немањића давала је знамените световне владаре кроз векове и стварала прилике за духовни напредак државе. Готово је неочекивано да се у тако славној владарској лози појединац може издвојити заслугама. Принц Растко Немањић, у монаштву Свети Сава, засенио је ондашње и све потоње славне личности српске историје.

Принц Растко рођен је након вишегодишњих молитви Немање и Ане да добију још једно дете. То дете требало је да буде „разонода њиховој души, наследник њихове владавине и потпора њиховој старости“. Пoboжност их је навела на завет да ће свој живот наставити као брат и сестра, а не као муж и жена, ако им Господ подари још једно дете. Господ им је у својој бескрајној доброту подарио мушко дете које су на крштењу назвали Растислав, краће Растко.

И заиста, принц Растко је био дика и понос својих родитеља. Учио је од најбољих учитеља, стасавао је уз најбоље саветнике. Иако није избегавао принчевске дужности, био је беспрекоран, те се истакао и као узор вршњацима. Био је вредан и није се одавао неумерености у јелу и пићу био је необично суздран за своје године. Кажу да се никада није смејао а да је увек био насмејан. Волео је да чита о вери и то из различитих списа. Склоност ка раду и размишљању ујединиле су се у њему. Те два својства заправо карактеришу најмудрије и најјаче људе у историји.

Дакле, прилике за појаву снажне личности биле су остварене. Принц Растко своју изврсност неће приказати у боју, као велики војсковођа, нити као владар световне природе. Допринос уздицању српске државности даће постављањем темеља духовног развоја. Његова дела одразиће се на световни живот.

Српска држава је у Средњем веку, слободно можемо рећи, била у пуном замаху културног развоја и просперитета уопште. Турбулентан пут ка ненадмашним донетима почео је несвакидашње. Млади принц је побегао од својих родитеља и замонашио се, упркос несагледивој патњи и немиру. Било је очекивано да се ожени, а он је, под изговором да иде у лов с друговима, побегао с монасима. Кришом, узевши најбржег коња, Растко Немањић отиснуо се на далек пут. У потеру за њим послати су поуздани људи, но стари монаси знали су тајне стазе. Када су пронашли Растка и када је претила могућност да га врате на двор, он је током ноћи замонашен. Поданицима свога оца бацио је пред ноге световну одећу и власи косе у првим јутарњим сатима по замонашењу. По црквеним обичајима на њега се није смела применити сила. Добио је име Сава, по свом узору, Светом Сави Освећеном – Јерусалимском, који је живео у шестом веку.

О Светом Сави написано је много књига. Може се уочити да готово сваки текст приказује хронолошки његов живот и дела. Нарочито је изазовно сагледати његово дело кроз трајност и одраз на комплетно постојање српског народа. Ако имамо на уму да одолевање појединачног дела времену потврђује вредност и величину аутора, Свети Сава се засигурно може сматрати бесмртним оцем српске културе и утемељивачем државности.

Живот Светог Саве од бекства па надаље готово свима је познат. Познато је да био омиљен на двору. Био је омиљен и међу монасима. Монашким држањем и посвећеношћу вери био је узор осталима. У Кареји, центру Свете горе, основао је посебно место за духовне подвиге и молитву. Назив овог места на

грчком гласи Исихастрио – Кућа тишине, што би на српском било једноставно Испосница. Два до три монаха увек борави у Кући тишине, строго поштујући Правило молитве и поста, које је Сава Немањић прописао за ово место. Молитва у Кући тишине вековима није престала и кандила нису угашена. Уколико узмемо у обзир историјске прилике које су владале у потоњим вековима, јасна је снага овог дела Светог Саве. Друга испосница саграђена је у бизини манастира Студенице, на веома неприступачном терену.

Каже се да Господ сам покаже и означи велике светитеље, а у Источној цркви обичај је да се само такав може канонизовати. Монах Сава имао је способност да претпостави или пак наслути предстојеће време. Искреним молитвама тражио је да му Бог покаже пут којим треба ићи. Премда је био вичан да исправно сагледа околности, уочио је невоље које су се надвијале над Србијом. Браћа су била у завади, суседи су били мање или више непријатељски настројени, није постојала јака црквена власт која би се одупрла папској амбицији да балканске крајеве подведе под своје вођство, а претила је опасност и од јереси. Могућност решења у овако тешкој ситуацији могао је пронаћи само неко ко је готов да стратешки предвиди будућност и онај који има визију државности. Да би решио сложен проблем, Сава је морао деловати и на духовном и на световном плану. Најпре је морао измирити браћу. Поучен суровошћу освајача Цариграда, схватио је да је постојање државе предуслов за било какав напредак. Његова браћа Вукан и Стефан међусобним размирицама начинили су Србију лаким пленом. Сукоби су опустошили земљу. Измирење браће представљало је потенцијал чувања снаге за стварање напретка и одупирање недобронамернима.

Светитељи су већи и снажнији од краљева, царева и осталих земаљских властелина. Један принц, севастократор Стрез, који је владао облашћу југоисточно од Вардара, запретио је оружаним нападом на Србију. Сава је снагом своје речи отклонио претњу по Србију, што је победа над мачем. Друга велика победа, и то над огњем, догодиће се вековима касније, након спаљивања његових моштију. Тада се распламтала ватра која ће у народу сачувати дух светитеља и веру.

Сава Немањић, први српски архиепископ, између осталог је самосталност српске цркве. Тиме су створени предуслови за одупирање претњама јереси и верских претензија папе. Подизање цркве на виши ниво утицало је на просперитет Србије и утемељење другачијег државно-политичког уређења државе. Србија је постала краљевина. У Србији Немањића духовна моћ била је уједињена са световном влашћу. Дан који је заувек одредио судбину српског народа био је празник Вазнесења Господњег, Спасовдан, 1220. године. Тога дана устоличен је први српски архиепископ и крунисан српски краљ, чиме је означена пуна независност српског народа и цркве. Оба постигнућа остварена су заслугама Саве Немањића.

Велики светитељ је за живота два пута походио Свету земљу. Обишао је много светиња, а уживао је велики углед међу тамошњим свештенством и народом. Стари биограф забележио је речи народа: „Никада раније није нас посетио пријатнији хришћанин, као што беше овај човек, који је заиста Божји човек.“ Враћајући се са другог поклоничког путовања, Сава је умро. Његова смрт била је велики губитак за сав православни свет, за места која је походио и свуда где се чуо глас о њему.

Дело Светог Саве било је темељ држави која се, у доба које се назива мрачним, уздигла до неслућених висина, показујући да је могуће ујединити материјални и духовни напредак. Немањићи су развијали јединствену идеју, иако су често били у међусобном сукобу. Њихове личне амбиције и сујету, својствену световним владарима, обуздавао је светитељев дух, који је упозоравао на последице евентуалне неслоге. Дух светитеља био је неуништив кроз векове окупације и зла. Одржао је идентитет народа и веру у опстанак. Легенда каже да је Сава имао обичај да на ненасељеним местима поставља дрвене крстове. Потом би ту настајала насеља. По предањима једно од тих места је Таково, одакле ће букнути ватра коначног ослобођења од ропства. Кнез Милош Обреновић је 1823. године установио празник Светог Саве за народним празник, а законом из 1841. године проглашен је празником свих српских школа и просветних установа.

Растко Немањић, доцније Свети Сава, био је омиљени принц на двору свог оца, најподвижнији монах међу браћом, градитељ светиња, миритељ браће, утемељивач самосталности српске Цркве, ходочасник у Свету земљу, установитељ континуитета српске државе, језика, књижевности, културе, средишњи јунак српског фолклора, хагиограф, законодавац, дипломата, оснивач библиотека, заштитник убогих.

Историјске чињенице временом су обogaћене неутемељеним допунама у циљу романтизовања прошлости, те је повесна наука много пута наглашавала безразложност одређених тврдњи. Савремено доба није неутралисало вредност његовог дела и демистификовало одређене сегменте његовог живота, нити је надмашило раван његове беспрекорности, било да је реч о мирјанском, монашком, потом и светачком постојању. Повољно је што се више научних дисциплина може огласити и расветлити постојеће конфузије у вези са животом и делом најзначајније личности наше историје.

Чињеница да су лик и дело Светога Саве поштовани и ван оквира православног народа доказује да је васељенска снага у људима светачки озареним, какав је био Свети Сава. Слободно можемо рећи да из перспективе двадесет првог столећа један животни век изгледа уистину незнатно за ванвременска достигнућа, каква нам је оставио у аманет Свети Сава. Стога и данас, неколико векова од упокојења овог светитеља, једини исправан пут јесте онај који је успоставио Сава Немањић.

Коришћена литература:

Владика Николај (1986) *Живот Светог Саве*. Шабац: Библиотека Глас цркве
Ристић, Д. (2020) *Митови српске историје*. Београд: Vukotić Media

К. Кнежевић, стручни сарадник – библиотекар